

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Mart 2022

İçindekiler

YAŞAM HAKKI.....	1
İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞI.....	4
ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI	7
ADİL YARGILANMA HAKKI	10
ÖZEL VE AİLE YAŞAMINA SAYGI HAKKI	17
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	21
MÜLKİYET HAKKI	30

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1- *Tunç/Türkiye*¹ Kararı

Öz: *Başvuru, yakınlarının zorla kaybedildiğini ileri süren başvuranların şikâyetlerine ilişkin olarak etkili bir soruşturma yürütülmediği iddialarına ilişkindir.*

Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) silahlı terör örgütü ile irtibat ve iltisaklı olduğu değerlendirilerek kamu görevinden ihraç edildiği belirtilen Y.B.T.'nin (Başvuranlar yakını), 6 Ağustos 2019 tarihinde Ankara'da kaybolduğu iddia edilmiştir. Bu bağlamda, ilgili hakkında görevden ihraç edilmesinin ardından, iki ceza yargılaması başlatılmıştır. Başvuranlar tarafından sunulan bilgilere göre, yakınları, adresi kamu makamları tarafından bilinen evinden, yakalanarak kötü muameleye uğramaktan korktuğu için ayrılmıştır. İlgili hakkında, 2017 yılının Nisan ayında, yasa dışı silahlı bir örgüt kurmak veya yönetmek suçundan ceza soruşturması açılmıştır. Soruşturma sırasında, ilgilinin Adana'daki evinde arama yapılmıştır. Birinci arama sırasında, ilgilinin annesi oğlunun Ankara'da yaşadığına dair polise bilgi vermiştir. İlgili hakkında birçok yakalama müzakeresi çıkarılmış, ancak ilgili bulunamamıştır. Daha sonra, 2019 yılında, ilgili hakkında bir başka ceza yargılaması dizisi daha başlatılmıştır.

Başvuranlar yakını özellikle, 2010 yılında Kamu Personeli Seçme Sınavının sorularını çalmakla ve FETÖ/PDY örgütünün talimatları üzerine sınavı geçmekle suçlanmıştır. Bu yargılamalar, ilgilinin yokluğunda devam etmektedir. Başvuran Nuray Tunç, eşinin kaybolmasının ardından, 8 Ağustos 2019 tarihinde, ilgilinin 6 Ağustos 2019 tarihinden beri kayıp olduğunu bildirmek için polise ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına ("Savcılık") başvurmuştur. Başvuranlar, 9 Ağustos 2019 tarihinde, Ankara Barosuna, Türkiye Cumhurbaşkanlığı İletişim Müdürlüğüne ve İnsan Hakları Derneğine başvuruda bulunmuşlardır. Savcılık, 5 Kasım 2019 tarihinde, Ankara Emniyet Müdürlüğüne bağlı Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne, güvenlik kamera kayıtlarının iletilmesini isteyen bir yazı göndermiştir. Ankara Emniyet Müdürlüğü, 11 Şubat 2020 tarihinde, Savcılığa soruşturma raporunu göndermiştir.

Başvuranlar, 21 Ağustos 2019 tarihinde, yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının ve kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini belirterek yakınlarının zorla kaybedildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine tedbir talepli olarak bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Anayasa Mahkemesi, 15 Ekim 2019 tarihinde, ihtiyati tedbir talebini reddetmiş; 30 Haziran 2020 tarihinde ise başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle, kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

¹ *Tunç /Türkiye* Kararı, No. 45801/19, 22 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216703>

Başvuranlar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ("AİHS" veya "Sözleşme") 2., 3. ve 5. madde hükümlerine dayanarak, yakınları Y.B.T.'nin zorla kaybedildiğini iddia etmekte ve bu iddialarıyla ilgili olarak etkin bir soruşturma yürütülmediğinden şikâyet ederek yaşam hakkı, kötü muamele yasağı ve kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("AİHM" veya "Mahkeme"), ilk olarak başvuranların yakını Y.B.T. hakkında yakalama emri bulunduğunu, ancak başvuru dosyası kapsamında kolluk kuvvetlerinin kontrolünde bulunduğunu gösteren herhangi bir unsur olmadığı sonucuna varmıştır.

İkinci olarak ise Savcılık tarafından yürütülen soruşturmanın genel yeterliliği ve hızı hakkında şüphe uyandıracak herhangi bir eksiklik görmediğini belirten AİHM, başvuranların şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğunu belirterek başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞI

2- *Uçkun ve Diğerleri/Türkiye² Kararı*

Öz: *Başvuru, başvuranların mağdur olduğu olaylar kapsamında, belediye başkanı ve emniyet amiri hakkında kovuşturma yapılmadığı gerekçesiyle kötü muamele ve ayrımcılık yasağı ile özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.*

5 Ocak 2010 gecesini, Manisa Selendi'de bir grup, başvuranların da aralarında yer aldığı Roman vatandaşların yaşadığı mahalleye saldırmış ve iki grup arasında yaşanan arbede saatlerce sürmüştür.

Manisa kaymakamı, jandarma komutanı ve emniyet müdürünün olay yerine gelmesinden sonra, kalabalığa temsilci seçmeleri istenmiş ve çatışmayı sona erdirmek için bir toplantı yapılmıştır. Saldırdığı iddia edilen grup, Roman vatandaşların ilçeyi terk etmelerini talep ederken, Roman vatandaşlar güvenliklerinden endişe ettiklerini belirterek başka bir yere taşınmayı talep etmiştir. Başvuranlar daha sonra Salihli (Manisa) ilçesine taşınarak burada ikamet etmişlerdir. Devlet tarafından bu vatandaşların kiralari ödenmiş, kendilerine konut sağlanmış, tazminat komisyonu kurularak uğradıkları maddi zararlar tazmin edilmiştir. Yine, olayla ilgili idari soruşturma başlatılmış ve olaylara ilişkin bir rapor hazırlamak üzere Başbakanlık müfettişleri görevlendirilmiştir.

Başvuranlar ayrıca etnik kökenleri nedeniyle yaşadıklarını iddia ettikleri şiddet eylemleri ve ayrımcı tutumlardan şikâyet ederek, Savcılığa suç duyurusunda bulunmuşlardır. Belediye başkanı ve bir emniyet amiri aleyhine yapılan şikâyetler hakkında, iddiaların herhangi bir delille desteklenmediği ve asılsız olduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar verilmiştir. Bu kararlara yapılan itiraz Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. 15 Temmuz 2010 tarihinde, Selendi Cumhuriyet Savcısı tarafından, halkı kin ve düşmanlığa teşvikten 82 kişi hakkında ceza soruşturması başlatılmıştır. Yürütülen ceza yargılamalarında 23 Aralık 2015 tarihinde olaylara karışan 38 kişi hapis cezaları ile cezalandırılmıştır.

75 başvurudan 20'si ceza davasına ek olarak Manisa İdare Mahkemesi nezdinde tazminat davaları açmıştır. İdare Mahkemesi olayları çevreleyen koşullar ışığında, ilgili belediye başkanı ve polis komiserine karşı herhangi bir cezai kovuşturma yapılmamasına rağmen, polisin tarafların arasındaki gerilimlerin farkında olduğunu, çatışmaları önlemek ve halkı korumak için gerekli ve yeterli önlemleri almadığını değerlendirmiş ve görevini ifa etmedeki bu eksiklikleri nedeniyle idarenin hizmet kusuru işlediğini belirterek her bir davacıya 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

² *Uçkun ve diğerleri/Türkiye Kararı*, No. 45942/11, 22 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216577>

Başvuranlar somut olayda, Belediye Başkanı ile emniyet amiri hakkında ceza davası açılmamasından şikâyet etmektedirler.

AİHM başvuruya ilişkin 22 Şubat 2022 tarihinde kabul edilemezlik kararı vermiştir.

AİHM başvuru konusu olayda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı yalnızca 18 başvuranın itiraz ettiğini, buna göre söz konusu kararlara itiraz etmeyen başvuranların iç hukuk yollarını tüketmediğini belirtmiştir.

AİHM diğer başvuranlar ile ilgili olarak ise başvuranların esas olarak belediye başkanı ve emniyet amirinin cezalandırılmamasından şikâyet ettiklerini belirterek, olaylara karışan diğer kişilerin halkı kin ve düşmanlığa sevk etmekten hapis cezaları ile cezalandırıldıklarını ve bu durumun yeterli adil bir tatmin oluşturduğunu, belediye başkanı ve polis komiserinin mahkûm edilmemiş olmasının bu bulguyu değiştirmedeğini vurgulamıştır.

AİHM ayrıca, yetkililer tarafından idari bir soruşturma başlatıldığını, başvuranlara Devlet tarafından mali yardım yapıldığını, başvuranların idare mahkemeleri nezdinde tazminat davalarını kazandıklarını ve Devletin şikâyet konusu fiillerin sorumluluğunu üstlendiğini ve bunun açıkça kabul edildiğini belirtmiştir.

AİHM sonuç olarak ulusal mahkemeler önündeki yargılamaların ardından başvuranların mağdur statülerinin bulunmadığı kanaatiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

3

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

3- *Nikoghosyan ve Diğerleri/Polonya*³ Kararı

Öz: *Başvuru, çocukların da olduğu sığınmacı bir ailenin, özel durumlarına ve ihtiyaçlarına yönelik bireysel bir değerlendirme yapılmadan altı ay boyunca idari gözetim altına alınmaları nedeniyle Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Ermenistan vatandaşı başvuran (1) ve eşi (2), 2005, 2006 ve 2015 doğumlu üç çocuğuyla birlikte Medyka (Ukrayna)'dan Polonya'ya 25 Ekim 2016 ila 3 Kasım 2016 tarihlerinde çeşitli defalar geçmeye ve uluslararası koruma başvurusunda bulunmaya teşebbüs etmiş, fakat sınır güvenliği tarafından izin verilmeyerek geri çevrilmişlerdir. Bu tarihlerde Polonya makamları tarafından verilen uzaklaştırma kararlarında başvuranların ülkelerinde zulüm görme riski altında bulduklarına dair beyanları olmadığı ve ekonomik nedenlerle göç ettiklerini bildirdikleri belirtilmiştir. 6 Kasım'da birinci başvuran kendisi ve ailesi adına sınır güvenliği aracılığıyla sığınma başvurusunda bulunmuştur. Başvuran söz konusu başvuruda ülkesine döndüğü takdirde muhalif bir harekete katılması nedeniyle zulüm göreceğini iddia etmiştir. 9 Aralık tarihinde başvuran ve eşiyle mülakat yapılmış 16 Nisan 2017'de gerçek bir risk altında bulduklarını gösterir bir veri olmaması nedeniyle başvuruları reddedilmiştir. Bölge Mahkemesi 7 Kasım tarihinde başvuranların çocukları ile birlikte yabancılar merkezinde 60 gün süreyle idari gözetim altına alınmalarına karar vermiştir. Mahkeme, kararının gerekçesini, beyanlar arasındaki çelişkinin giderilmesi için sığınma başvurusu sürecinde başvuranların hazır bulunmasını sağlamak, ülke sınırını yasa dışı yollardan geçmek isterken birçok kez yakalanmaları nedeniyle kaçma riskinin yüksek olması ve de Polonya'da sabit bir adresleri olmayıp güvence olarak yatırmaları gereken 870 Euro paralarının olmaması olarak açıklamıştır. Başvuranların itirazı aynı gerekçelerle reddedilmiştir. Başvuranlar, mülakatları sırasında kendilerinden herhangi bir belge istenmediğini belirterek 27 Aralık'ta salıverilmelerini talep etmişlerdir. Başka bir Bölge Mahkemesi tarafından 5 Ocak 2017'de alınan kararla ve benzer gerekçelerle başvuranların ve üç çocuğunun yabancılar merkezinde tutulmaları 6 Mayıs 2017'ye kadar uzatılmıştır. Verilen karar, çocukların ebeveynlerinden ayrılmamış olmaları, yeterli tıbbi ve psikolojik bakım almaları ve tedbirin çocukların esenliklerine bir sorun oluşturmaması nedenleriyle onanmıştır. Başvuranlar verilen kararın basmakalıp ve keyfi olduğunu, sınır güvenliğinin Polonya'ya geçişleri sırasında kendileriyle iletişime geçmediklerini ve sonunda da olsa koruma başvurusunda bulunmalarına izin vererek sınırdan kendilerini geri çevirdiklerini ve hiçbir zaman ekonomik sebeplerle göç etmek istediklerini söylemediklerini belirterek itiraz etmişlerdir. Ayrıca başvuranlar tutma tedbirine

³ *Nikoghosyan ve Diğerleri/Polonya* Kararı, No. 14743/17, 3 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-215939>

son çare olarak başvurulması gerektiğinin ve çocukların üstün yararının göz ardı edildiğini ve yabancılar merkezinin çocuklara uygun bir yer olmadığını ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar kanunda belirlenen azami sürenin dolduğu gerekçesiyle 5 Mayıs 2017’de merkezden salıverilmişlerdir.

Başvuranlar tutmanın keyfi, gereksiz, ölçsüz ve çok uzun olduğunu, serbest bırakıldıktan sonra dahi sığınma başvurusu sürecini takip etmek için ülkede kalmaya devam ettiklerini, kamu makamlarının sığınma başvurusunda bulunanları sistematik olarak idari gözetim altına aldıklarını, bu bağlamda daha yumuşak tedbirler uygulanabileceğinin göz ardı edildiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca başvuranlar kamu makamlarının üç çocuklarının -ve dördüncüsü olan yeni doğan bebeklerinin- üstün yararlarının dikkate alınmadan söz konusu tedbire hükmettiklerini, doktor raporlarıyla desteklendiği üzere idari gözetim sebebiyle en büyük çocuklarının göğüs ve baş ağrısı, baş dönmesi, bayılma, uyku bozukluğu, iştahsızlık, depresyon gibi sorunlar yaşadığını belirtmişlerdir.

AİHM, derece mahkemesinin sığınma talebi konusunda yetişkin başvuranların beyanları arasındaki çelişkinin giderilmesi amacıyla idari gözetim kararına hükmetmesini anlayabildiğini söylemiş ise de aynı gerekçeyle tedbirinin süresinin uzatılmasını -mülakatlar yapılmış ve kendilerinden ek bilgi istenmemiş iken- anlamsız bulmuştur. Ayrıca derece mahkemesinin birinci başvuranın kaçma niyeti taşıdığı gerekçesiyle bu kararı verirken kendisinden kadın olarak bahsetmesinin yetkililerinin bu konuda yeterli özeni göstermediklerini ortaya koyduğunu belirtmiştir. Bunun dışında ikinci başvurandan derece mahkemesinin erkek olarak bahsetmesi yapılan değerlendirmelerin kapsamlı ve bireysel olmadığına işaret etmektedir. Derece mahkemesi idari gözetime ilk kez karar verirken birinci başvuranın yanında üç çocuğunun bulunduğunu görmezden geldiğini, uzatma kararı verirken dördüncü çocuğun doğduğunu dikkate almadan sadece ailenin birlikte bulunmasını ve çocuklarının ihtiyaçlarının karşılandığını belirtmesini yetersiz ve yüzeysel bulmuştur. Mahkemeye göre ailelerinden ayrılmasalar ve tutuldukları yerin koşulları yeterli olsa dahi birçok açıdan cezaevini andıran kapalı bir binada başvuranların altı ay gibi uzun bir süre tutulmaları -söz konusu tedbirin son çare olarak görülmesi gerektiği gerçeği karşısında- Sözleşme’nin 5/1-f hükmünün ihlaline neden olmuştur.

Mahkeme, asıl soruna ilişkin değerlendirme yaptığı gerekçesiyle Sözleşme’nin 5/4, süresi içerisinde şikâyetle bulunulmadığı gerekçesiyle de Sözleşmenin 3. ve 8. maddeleri yönünden inceleme yapmamıştır.

4

ADİL YARGILANMA HAKKI

4- *Yıldız ve Diğerleri/ Türkiye⁴ Kararı*

Öz: *Başvuru, askeri lise ve harp okullarının kapatılması sonrası bu kurumlarda okuyan öğrencilerin iddialarına ilişkindir.*

Başvuru, askeri lise ve harp okullarının kapatılması sonrası bu kurumlarda okuyan öğrencilerin adil yargılanma (AİHS m. 6) ve eğitim haklarının (Ek 1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi) ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

31 Temmuz 2016 tarih ve 669 sayılı KHK kapsamında askeri lise ve harp okulları kapatılmış, söz konusu KHK kapsamında kapatılan okulların öğrencilerinin üniversite sınavının yapıldığı tarihte aldıkları yerleştirme puanları dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek öğretim kurumlarına nakledileceği öngörülmüştür.

Başvuranlar 669 sayılı KHK kapsamında kapatılan kurumlarda öğrencidir. Başvuranlar farklı tarihlerde idari yargı önünde dava açmış ancak davaları reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi başvuruların bireysel başvurularına ilişkin olarak ilgili şikâyetlerin AİHS'in 6 ve Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamında bir ihlal teşkil etmediğine karar vermiştir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, 25 Temmuz 2019 tarihinde, söz konusu KHK'nın kabul kanununa ilişkin soyut norm incelemesini tamamlamış ve düzenlemeleri iptal etmemiştir.

Bu noktada AİHM, başvuruya ilişkin Sözleşme'nin 6. maddesi bağlamında yaptığı incelemede, *Pişkin/Türkiye* kararına atıfla, 6. maddenin ceza boyutunun uygulanamaz olduğuna daha önce karar verdiğini belirtmiştir.

Sözleşme'nin 6. maddesinin sivil boyutuna ilişkin olarak, Mahkeme, askeri eğitimi düzenleme ve askeriye girmeye ilişkin şartları düzenleme hususunda kamu hukuku yönünün çok ağır bastığını, bu açıdan 6. maddenin sivil boyutunun konu yönünden uygulanamaz olduğunu belirtmiştir. Mahkeme ayrıca başvuruların askeri okulların kapatılmasına itiraz etme hakları olmasa bile kapatma akabinde yerleştirilecekleri okullara itiraz etme hakları olduğunu not etmiştir.

⁴ *Yıldız ve diğerleri/Türkiye* Kararı, No. 13510/19...22 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-216788>

Sözleşmeye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinde düzenlenen eğitim hakkına ilişkin olarak Mahkeme Anayasa Mahkemesinin soyut norm denetimi yaparak ilgili kuralı Anayasaya uygun bulduğunu, başvuranların yüksek seviyeli üniversitelere transfer edildiğini, mezuniyet akabinde özel sektörde kariyer yapabilecekleri eğitim imkânı sağlandığını belirterek eğitim hakkından mahrum bırakıldıklarının söylenemeyeceğini saptamış ve bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

Son olarak AİHM, başvuranların diğer bazı şikâyetlerinin de olduğunu ancak bunların herhangi bir ihlal içermediğini genel olarak ifade etmiştir.

5- Ramda/Fransa⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, adil yargılanma hakkı bağlamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği ve non bis in idem (aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama) ilkesine aykırılık iddialarına ilişkindir.*

1995'te Fransa'da, özellikle Paris'te, Maison Blanche metro istasyonunun yakınında, Gare d'Orsay'de ve Saint-Michel RER istasyonunda sekiz terörist saldırı gerçekleştirilmiştir. Saldırıların sorumluluğunu üstlenen bir örgüt olmamasına rağmen, Fransa'ya yönelik sert açıklamaları ve operasyon şekli gibi bazı faktörler nedeniyle Groupement Islamique Armé'nin (GIA) olaya karıştığı değerlendirilmiştir. Başvuran Rachid Ramda, Cezayir'de bir siyasi parti olan İslami Selamet Cephesi (FIS) üyesi olup Cezayir İdare Mahkemesinin 19 Mart 1992 tarihli kararıyla bu siyasi partinin kapatılmasından önce Cezayir'den ayrılarak Pakistan'a gitmiş, 1993 yılında sahte kimlik kullanarak Birleşik Krallık'a giriş yapmıştır. 26 Şubat 1993'te FIS üyeliği nedeniyle Cezayir'den ayrılmaya zorlandığını gerekçesiyle Birleşik Krallık'a siyasi sığınma başvurusunda bulunmuş, başvurusu 10 Ağustos 1994 tarihinde reddedilmiştir.

Başvuran, 1995 yılında Fransa'da meydana gelen terör saldırılarına ilişkin suçlamalar kapsamında Birleşik Krallık'tan Fransa'ya iade edilmiştir. İlk önce terör saldırıları hazırlamayı amaçlayan bir gruba katılmakla ilgili olarak bir ceza mahkemesi tarafından yargılanmış ve mahkûm edilmiştir. Daha sonra, 1995 yılının Temmuz ve Ekim aylarında işlenen üç terör saldırısındaki rolü nedeniyle bir ağır ceza mahkemesi başvuranı yargılanmış ve müebbet hapis cezasına mahkûm etmiştir. Başvuranı yargılayan ağır ceza mahkemesi, meslekten olmayan kişilerin bir terör davasında yer almaları durumunda misillemelerden korkacakları düşünüldüğünden özel olarak oluşturulmuş ve meslekten olmayan jüri üyelerinin yerine profesyonel hâkimler getirilmiştir.

⁵ Ramda/Fransa Kararı, No. 78477/11, 19 Aralık 2017. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-179793>

Başvuran, Ağır Ceza Mahkemesi özel heyeti tarafından verilen kararın yeterli gerekçe içermediğinden şikâyetçi olmuştur. Ayrıca, daha önce mahkûm edildiği aynı olaylarla ilgili olarak ikinci kez yargılanıp mahkûm edildiğinden de şikâyetçi olmuştur.

Başvuran hakkındaki kararın meslekten olmayan bir jüri tarafından değil, kararlarının gerekçelerini yeterli açıklıkla belirtmesi gereken profesyonel hâkimlerden oluşan bir jüri tarafından verildiğini, ağır ceza mahkemesi heyetini oluşturan profesyonel hâkimlerin, normal ceza mahkemelerinde görülen davalarda olduğu gibi, kararlarına gerekçe göstermek zorunda olduklarını belirterek adil yargılanma hakkı bağlamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

AİHM, başvuranın şikâyetini, *Taxquet/Belçika* ([BD], no. 926/05, 16 Kasım 2010) kararında belirtilen ilkeler ışığında değerlendirmiştir. Mahkeme davanın karmaşık olduğunu, ancak başvuran hakkında 3 farklı terör saldırısı ile ilgili düzenlenen yakalama emirlerinin başvurana isnat edilen suçlamalarla ilgili kapsamlı gerekçeler içerdiğini, ayrıca, ilk derece mahkemesindeki yargılamalar sırasında, başvuranın aleyhindeki suçlamaları ayrıntılı olarak inceleme ve savunmasını ortaya koyma fırsatına zaten sahip olduğunu belirtmiştir. Başvuran hakkında jüriye sorulan sorular; suçlamaların yeri, tarihleri ve mağdurlar hakkında bilgiler sağlayarak başvuranın kasıtlı hareket edip etmediği, başkalarını belirli eylemlere teşvik edip etmediğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Soruların sayısı ve kesinliği, nihai karara varmak için uygun bir çerçeve sağlamıştır. Başvuran soruların ifadesine itiraz etmesine rağmen, hiçbir aşamada soruların değiştirilmesini önermemiştir.

AİHM, dikkatle gerekçelendirilmiş üç yakalama emrinin birleşik etkisine, hem ilk derece mahkemesinde hem de temyiz yargılamasında tartışılan argümanlara ve Ağır Ceza Mahkemesince jüriye yöneltilen ayrıntılı sorulara dikkat çekerek başvuranın bu koşullarda mahkûmiyetinin gerekçelerinden habersiz olduğunun söylenemeyeceği, başvurana, aleyhindeki kararı anlamasını sağlayacak yeterli güvenceler verildiği kanaatine ulaşmıştır.

Başvuran ayrıca aynı olaylar nedeniyle iki kez yargılandığını ve mahkûm edildiğini iddia etmiştir.

AİHM, 7 No’lu Protokol’ün 4. maddesinin, içerik olarak aynı olaylar nedeniyle ikinci bir “suç” soruşturması veya yargılamasını yasaklandığı şeklinde anlaşılması gerektiğini yinelemiş, 7 No’lu Protokol’ün 4. maddesinde yer alan garantinin, önceden beraat veya mahkûmiyetin kesin hüküm niteliğini kazanmış olduğu durumlarda, yeni bir kovuşturmanın başlatılmasıyla gündeme geleceğini bu kapsamda incelemenin, zorunlu olarak, ilk kararı ve

yeni yargılamada başvurana yöneltilen suçlamaların listesini içereceğini belirtmiştir. Mahkeme, 2001 yılında yayınlanan üç yakalama emrinin, olağan mahkemeler önündeki ilk ceza yargılaması sırasında atıfta bulunulan çeşitli olgusal konulardan bahsetmediğini; her iki yargılamanın farklı olay ve olgulara dayandığını, ikinci yargılamanın ilk yargılamaya konu olmayan olay ve olgularla ilgili olduğunu tespit etmiştir.

Mahkeme, Sözleşmecî Devletlerin hiçbir koşulda tasvip edilemeyecek terör eylemlerine katkıda bulunan kişilere karşı kesin tavır almalarının meşru olduğunu yinelemiş, Ağır Ceza Mahkemesinin, başvurayı yalnızca ilk davada yargılandığı eylemlerden farklı eylemlerden değil, aynı zamanda temel hakların ciddi ihlallerini oluşturan adam öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçlarından da mahkûm ettiğine dikkat çekmiştir. Mahkeme'ye göre, ilgili kişilerin usulî güvencelerine uymak kaydıyla failleri takip etmek ve cezalandırmak Devletlerin, Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında görevidir. Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokol'ün 4. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

6- Bjarki H. Diego / İzlanda⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, soruşturma kapsamında tanık sıfatıyla ifadesi alınan başvurana, kendisine yönelik suçlamalar hakkında bilgi verilmemesi ve şüphelilere özgü hukuki yardım sağlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Avukat olan başvuran, 2008 sonbaharında vuku bulan küresel likidite krizi nedeniyle batan üç bankadan biri olan Kaupşing Bank'ın kredi bölümü müdürü ve grup kredi komitesi üyesidir. Başvuran kriz sonrası yürütülen yargılamalardan birinde görevi kötüye kullanmak suretiyle dolandırıcılıktan suçlanmış ve mahkûm edilmiştir.

Başvuran AİHM önünde, 6 § 3 (a) ve (c) maddesi uyarınca kendisine sağlanması gereken savunma haklarından yararlandırılmaksızın, şüphelisi olduğu davada daha önce tanık sıfatıyla Savcıya ifade verdiğini ve bu kapsamda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

AİHM, şikâyeti incelerken ilk olarak başvuranın tanık olarak dinlendiği tarihte kendisine yönelik bir suç isnadının olup olmadığını tartışmıştır. Başvuran, 14 Mayıs 2010 tarihinde, sanıklardan biriyle ilgili olarak tanık olarak ifadesine başvurulmadan iki ay önce, soruşturma kapsamında telefonları dinlenen sekiz kişiden biridir. AİHM'e göre bu durum, başvurana karşı bir "suç isnadı"nın mevcut olduğu sonucuna varmak için yeterli olmalıdır.

⁶ *Bjarki H. Diego/İzlanda Kararı*, No. 30965/17, 15 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-216184>

Sonuç olarak, başvurana, Sözleşme'nin 6 § 3 maddesi uyarınca savunmaya tanınan özel haklar da dahil olmak üzere, en geç 14 Mayıs 2010 tarihinden itibaren 6. maddenin suç isnadı altında olan kişiler için gerektirdiği güvenceler sağlanmalıdır.

Başvuranın hakkında bir suç isnadı olduğuna, dolayısıyla şüpheli haklarından yararlandırılması gerektiğine karar veren AİHM, davaya ilişkin şu tespitlerde bulunmuştur: 14 Mayıs 2010 tarihli tanık sorgusunun başlangıcında, başvuran kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda bilgilendirilmemiştir. Ayrıca, bu sorgu sırasında başvuranın bir avukatın hukuki yardımından faydalandırılması konusunda da sorunlar mevcuttur. Bu eksiklik de başvuranın o sırada bir şüpheliden ziyade tanık olarak sorguya alınmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca dosyada başvuranın hukuki yardım alma hakkının geçici olarak kısıtlanmasına imkân veren “zorlayıcı nedenler” de bulunmamaktadır. AİHM’e göre, başvuranın zaten bir avukat olmasından kaynaklı hukuk bilgisi onu benzer durumdaki kişilere nazaran daha az dezavantajlı duruma düşürmüş olsa da bu onun 6 § 3 kapsamında sağlanması gerekli güvencelerden faydalandırılmayacağı anlamına gelmemelidir.

AİHM incelemesinin devamında, başvuranın savunma haklarının gerektiği gibi güvence altına alınmadığı bir sorguda kendisine yönelik suçlayıcı ifadelerde bulunup bulunmadığı, ifadelerin yerel mahkemelere delil olarak sunulup sunulmadığı ve başvuranın daha sonra bu beyanlarını geri çekme veya bunlara itiraz etme şansına sahip olup olmadığı hususlarını tartışmış şu değerlendirmelerde bulunmuştur.

Mevcut davanın özel koşullarında ve suçlamaların olgusal olarak karmaşık mali yapısı nedeniyle, bu tip hukuka aykırılık ve cezai sorumluluğun çoğu zaman net olarak belirlenmediği bir alanda, bu unsurlar bu kadar net bir şekilde ortaya konulamamakta ve sonuç olarak başvuranın sorgu sırasındaki cevaplarının doğrudan doğruya doğru olup olmadığı kolaylıkla tespit edilememektedir.

Bununla birlikte, kendi aleyhine tanıklık etmeme ayrıcalığı, fiili itiraflarla veya doğrudan suçlayıcı ifadelerle sınırlı değildir. İfadelerin kendi kendini suçlayıcı olarak kabul edilebilmesi için, bu ifadelerin sanığın konumunu önemli ölçüde etkilemiş olması yeterlidir. Ayrıca ve daha da önemlisi, Savcılık, diğerlerinin yanı sıra, başvuranın müteakip kovuşturmasına temel teşkil eden soruşturmayla bağlantılı olarak, 14 Mayıs 2010 tarihli sorgudan önce iki aydan fazla bir süredir başvuranın telefonunu dinlemektedir. Bu koşullar altında uygulanan çok katı inceleme standardı ışığında, Hükümet, bir bütün olarak

bakıldığında, bu soruşturma önlemlerinin, niteliği dikkate alındığında, başvuran aleyhindeki yargılamaların genel adilliğini olumsuz etkilemediğini ikna edici bir şekilde gösterememiştir.

Başvuran, ceza gerektiren suçlardan şüphelenilmiş olmasına rağmen, tanık olarak sorgulamasına Yüksek Mahkeme önünde itiraz etmiş olsa da, bu mahkeme kararında bu özel konuyu ele almamıştır. Bu nedenle, başvurana Sözleşme'nin gereklerine aykırı bir durumu düzeltme olanağı da tanınmamıştır. Sonuç olarak, AİHM, başvuranın sorgusunun bu özel koşullarının hakkındaki yargılamanın adilliğini etkileyip etkilemediği ve ne ölçüde etkilediği konusunda yerel mahkemeler tarafından yapılan bir değerlendirmeden de yararlanmadığına atıf yaparak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

AİHM ayrıca bir Yüksek Mahkeme Yargıcının, Kaupşing bankasının iflasından kaynaklı mali kayba uğramış olmasının, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme gerekliliği bakımından Sözleşmenin 6 § 1 maddesini ihlal etmediğine karar vermiştir.

5

ÖZEL VE AİLE YAŞAMINA SAYGI HAKKI

7- *Avcı/Danimarka*⁷ Kararı

Özü: *Başvuru, uyuşturucu suçundan mahkûm edilip hapis cezasına çarptırılan başvuranın Danimarka'dan sınır dışı edilmesine yönelik bir Yüksek Mahkeme kararının, Sözleşme'nin 8. maddesini ihlal edip etmeyeceğine ilişkindir.*

Başvuran ilk olarak, bir tutukluyu serbest bırakmaya çalışmak ve bir kalabalığın parçası olarak halk için güvensizlik duygusuna neden olmak suçlamaları sonucu mahkûm edilmiş; nihayetinde 20 gün hapis cezasına çarptırılmıştır. İleriki bir tarihte başvuran, ciddi uyuşturucu suçundan ilk derece mahkemesi tarafından mahkûm edilerek dört yıl hapis cezasına çarptırılmış ve sınır dışı edilme konusunda uyarılmıştır. Göçmenlik Bürosu, cezai takibat amacıyla, başvuranın Danimarka'da doğmuş olduğu, ebeveynleri ve üç kardeşiyle birlikte bekâr bir halde yaşamına devam ettiği, tutuklandığında işsizlik maaşı aldığı, halası ve dedesinin Türkiye'de olduğu gibi kişisel bilgilerini raporlamıştır. Yüksek Mahkeme, 17 Ocak 2019 tarihli kararında, başvuranın mahkûmiyetini ve cezasını oybirliğiyle onamış; ancak ilk derece mahkemesinin sınır dışı etmeme kararını bozmak suretiyle başvuranın yeniden girişini kalıcı olarak yasaklayarak sınır dışı edilmesine karar vermiştir. Sınır dışı etme kararı 24 Ocak 2020'de işleme konmuştur.

Başvuran, özellikle önemli bir suç geçmişine sahip olmadığını, kendisine hiçbir zaman şartlı/geçici sınır dışı emri verilmediğini ve Türkiye'yle birkaç zayıf bağının kalmasına rağmen, kendisiyle Danimarka devletinin çok güçlü bağlarının olduğunu, dolayısıyla Danimarka mahkemelerinin dengeleme testinde ilgili koşulları dikkate almadığını ileri sürmek suretiyle, Yüksek Mahkeme'nin Danimarka'dan sınır dışı etme kararının Sözleşme'nin 8. maddesini ihlal ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme ilk olarak, 8. madde anlamında başvuranın özel hayatına saygı hakkına bir müdahale olduğunu, sınır dışı etme emri ve yeniden giriş yasağının hukuka uygun olduğunu ve suç önleme meşru amacı güttüğünü tespit etmiştir. Müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı sorusuna ilişkin olarak Mahkeme, Danimarka mahkemelerinin yasal hareket noktasının Yabancılar Yasası, Ceza Yasası'nın ilgili bölümleri, Sözleşme'nin 8. maddesi ve Mahkeme'nin içtihatları uyarınca orantılılık değerlendirmesinde uygulanacak kriterler olduğunu kaydetmiştir.

⁷ *Avcı/Danimarka* Kararı, No. 40240/19, 30 Kasım 2021. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-213522>

AİHM, yerel mahkemelerin her bir kriteri kapsamlı bir şekilde incelediğini ve Danimarka’da doğmuş ve çocukluğunu ve gençliğini ev sahibi ülkede yasal olarak geçirmiş yerleşik bir göçmen olan başvuranın sınır dışı edilmesini haklı çıkarmak için çok ciddi nedenlerin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Mahkeme, başvuranın davasını değerlendirirken ulusal makamlar tarafından bu tür “çok ciddi nedenlerin” yeterince ileri sürülüp ileri sürülmediğinin incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Mahkeme’ye göre, Yüksek Mahkeme, işlenen suçun ve verilen cezanın niteliğine ve ciddiyetine özel bir ağırlık vermiş; suçların birkaç ay boyunca başkalarıyla birlikte işlenen organize uyuşturucu ticaretiyle ilgili olduğunu kaydetmiş ve başvuranın sınır dışı edilmediği takdirde Danimarka’da suç işlemeye devam etme riskinin bulunduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda, daha önceki birçok olayda -uyuşturucuların insanların yaşamları ve bir bütün olarak toplum üzerindeki yıkıcı etkileri göz önüne alındığında- yetkililerin bu belanın yayılmasına aktif olarak katkıda bulunanlara neden büyük bir kararlılık gösterdiğini anladığını yinelemiştir. Yüksek Mahkeme ayrıca, başvuranın daha önce bir yetişkin olarak diğer iki suçtan mahkûm edildiğini de hatırlatmıştır.

AİHM, “Başvuranın sınır dışı edileceği ülkede kalış süresi” kriteriyle ilgili olarak, Yüksek Mahkeme’nin, başvuranın Danimarka’da doğduğunu ve orada yasal olarak yaklaşık yirmi beş yıldır ikamet ettiğini usulüne uygun olarak dikkate aldığını belirtmiş; başvuranın cezasını çektikten hemen sonra sınır dışı edildiğinden, “suçun işlenmesinden itibaren geçen süre ve başvuranın bu süre içindeki davranışı” kriterinin mevcut davada devreye girmediği değerlendirmesinin isabetli olduğunu ifade etmiştir.

AİHM’e göre Yüksek Mahkeme, “ev sahibi ülke ve varış ülkesi ile sosyal, kültürel ve aile bağlarının sağlamlığı” kriterine ilişkin olarak; “Danimarka’dan sınır dışı edilmenin, kalıcı bir yeniden giriş yasağı ile birleştiğinde, Danimarka ile bağları nedeniyle başvuran üzerinde özel bir yük olacağını” göz önünde bulundurmuş; ancak, Yüksek Mahkeme, başvuranın Türkiye’de bir yaşam kurmak için ön koşullara sahip olduğuna karar vermiştir. Son olarak Mahkeme, Yüksek Mahkeme’nin, kalıcı bir yeniden giriş yasağı ile birlikte sınır dışı emrinin, düzensizliği ve suçu önlemek için orantılı bir önlem olduğuna karar verdiğini belirtmiştir.

Mahkeme, başvuranın sınır dışı kararına yol açan suçunun, kamu düzenine ciddi bir tehdit oluşturacak nitelikte olduğu yerindeliğini sorgulamamaktadır. Ayrıca AİHM’e göre başvuranın önceki suçlarının kamu düzenine tehdit oluşturma açısından önemsiz olduğu söylenemez.

Yukarıda açıklanan tüm unsurları dikkate alan Mahkeme, başvuranın özel hayatına yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelerle desteklendiği sonucuna varmış; ulusal makamlar tarafından “çok ciddi nedenlerin” yeterince ileri sürüldüğü kanaatine ulaşmıştır. Mahkeme, sınır dışı etme kararının Danimarka’nın uluslararası yükümlülüklerine aykırı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini, tüm yargı düzeylerinin açık ve kapsamlı bir şekilde değerlendirdiğini kaydetmiştir. Bütün bu tespitlerden hareketle AİHM, ikincilik ilkesine atıf yaparak Sözleşme’nin 8. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

6

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

8- *Akkurt/Türkiye*⁸ Kararı

Öz: *Başvuru, yapılan müdahalenin, başvuranın kişisel durumu üzerinde önemli bir zarara yol açmaması nedeniyle başvurunun kabul edilemez olmasına ilişkindir.*

Başvuru, cezaevinde bulunan başvuranın abone olduğu bir gazetenin başvuruya konu sayısında, PKK terör örgütünün propagandası niteliğindeki ifadeler bulunması nedeniyle başvurana teslim edilmemesinin başvuranın ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

Başvuranın ceza infaz kurumunun yukarıda anılan işlemine karşı itirazı infaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesi tarafından incelenmiş ve reddedilmiştir. Başvuranın Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı bireysel başvuru ifade özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı bağlamında incelenmiş ve başvuranın adil yargılanma hakkının ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmiştir. Bunun üzerine başvuran AİHM'e bireysel başvuruda bulunmuştur.

AİHM, yapmış olduğu değerlendirmeler sonucunda, 17 Mart 2022 tarihinde, söz konusu müdahalenin başvuranın kişisel durumu üzerinde önemli bir zarara yol açmaması nedeniyle, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

AİHM, somut olayda başvuranın süreli veya süresiz yayınları temin etme imkânlarından mahrum bırakılmadığı, bilgi ve haber alma hakkından yararlanmaya devam ettiği, başvuranın şikâyeteye konu gazetenin önceki ve sonraki nüshalarına erişebildiğine vurgu yaparak başvuranın haber ve bilgi alma hakkına sistematik bir kısıtlama getirilmediğine dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak AİHM, Hükümetin itirazının kabul edilmesine ve cezaevinde bulunan başvuranın aboneliği olduğu gazetenin bir nüshasının kendisine verilmemesinin başvuranın kişisel durumu üzerinde önemli bir zarara yol açmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 35 § 3 (b) maddesi uyarınca önemli bir zararı bulunmadığından başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

⁸ *Akkurt/Türkiye* Kararı, No. 41726/20, 17 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216587>

9- *Wikimedia Foundation, Inc./Türkiye*⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, Wikimedia adlı internet sitesinin erişime engellenmesi nedeniyle Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

28 Nisan 2017 tarihinde Başbakanlık Güvenlik İşleri Müdürlüğü'nün talebi üzerine Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un ("5651 sayılı Kanun") 8/A maddesi kapsamında Wikipedia adlı internet sitesindeki iki sayfanın kaldırılması talep edilmiştir. Söz konusu sayfaların talep edilen süre içerisinde kaldırılmaması ve yalnızca bu sayfaların engellenmesinin teknik yönden imkânsız olduğu gerekçesi ile söz konusu sitenin tamamının erişime engellenmesine karar verilmiştir. 29 Nisan 2017 tarihinde bu karar, Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından onaylanmıştır. Başvuranın bu karara karşı yaptığı itiraz Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir.

9 Mayıs 2017 tarihinde başvuran, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, 26 Aralık 2019 tarihinde verdiği ve 15 Ocak 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan karar ile Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi kararının 15 Ocak 2020 tarihinde bildirilmesinin ardından Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği, derhal Wikipedia adlı internet sitesinin tamamına erişim engeli tedbirinin kaldırılmasına karar vermiştir.

Başvuran, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvurusu derdest iken 29 Nisan 2019 tarihinde AİHM'e başvuruda bulunmuştur.

Öncelikle AİHM, başvuranın tüm şikâyetlerinin ifade özgürlüğü hakkıyla ve bu bağlamda usuli güvencelere uyulmasıyla ilgili olduğunu tespit etmiştir. Ardından AİHM, söz konusu internet sitesinin Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararı üzerine erişime açılmış olması nedeniyle, başvuranın mağdur sıfatının sona erip ermediğini incelemiştir.

Bu kapsamda AİHM, Anayasa Mahkemesi'nin 5651 sayılı Kanunun 8/A maddesi uyarınca internet sitelerinin erişime engellenmesi konusunda uygulanacak kriterlere ilişkin bir içtihat geliştirdiğinin kararlarından anlaşıldığını belirtmiştir. Ayrıca Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin kararının Resmi Gazete'de yayımlanması sonrasında derhal icra edildiğini de

⁹ *Wikimedia Foundation, Inc./Türkiye* Kararı, No. 25479/19, 1 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216677>

dikkate almıştır. Başvuran ve üçüncü tarafların mevcut başvuruda ileri sürülen sorunun sistematik olduğuna ilişkin şikâyetleri hakkında Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ulusal makamlar ve mahkemeler tarafından erişimin engellenmesi konusunun incelenmesinde yardımcı olacak kriterlerin olduğu kararlar verdiğini belirtmiştir. Ek olarak Mahkeme, bir sorunun sistematik niteliği ortaya çıktığında Anayasa Mahkemesi'nin pilot karar usulü gibi uygun araçlara sahip olduğunu ve bir hükmün öngörülebilirliğini inceleme ve gerektiği takdirde “kanunun kalitesine” ilişkin eksiklikleri tespit etme yetkisi bulunduğunu da değerlendirmiştir. Bu itibarla AİHM, Anayasa Mahkemesi'nin ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurular yönünden etkili bir iç hukuk yolu olduğuna ve kendisinin bu konudaki içtihadından ayrılmayı gerektirecek bir delil mevcut olmadığına dikkat çekmiştir.

Ayrıca AİHM, başvuranın Anayasa Mahkemesi önündeki yargılamanın süresine ilişkin şikâyetini de incelemiştir. AİHM, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru yapıldıktan 2 yıl 8 ay sonra karar verdiğini belirterek bu sürenin aşırı olmadığı sonucuna varmıştır.

AİHM; Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararı ve dosyayı yeniden yargılama yapmak üzere Sulh Ceza Hâkimliğine göndermesini, aynı gün Sulh Ceza Hâkimliğinin erişimin engellenmesi kararının kaldırılmasına karar vermesini ve Anayasa Mahkemesi'nin başvurana yargılama giderlerinin ödenmesine karar vermesini dikkate alarak başvurana uygun ve yeterli bir giderimin sağlandığı sonucuna varmıştır. Sonuç olarak AİHM, başvuranın mağdur sıfatının sona ermesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

10- *OOO Memo/Rusya*¹⁰ Kararı

Öz: *Başvuru, özel bir şirkete ait medya kuruluşu olan başvuranın Volgograd Bölgesi İdaresi hakkında yaptığı haber sebebiyle idarenin başvurusu üzerine hakkında tekzip yayınlamaya hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran şirket, Rus kanunlarına göre bir tüzel kişiliktir. Başvuran şirket, Rus kanunlarına göre kayıtlı bir çevrimiçi medya kuruluşu olan Kavkazskiy Uzel'in kurucusudur. 1 Temmuz 2008'de Kavkazskiy Uzel muhabiri Bay Ya. Bilgi Politikasını Geliştirme Fonu uzmanı Bay S. ile yaptığı röportaja dayanarak bir makale yayınlamıştır. 2 Ekim 2008'de Volgograd Bölgesi İdaresi makalede kendisi hakkında yer alan ifadeler nedeniyle, Mahkemeye başvurarak tekzip talebinde bulunmuştur. Davacı idare, özellikle söz konusu

¹⁰ *OOO Memo/Rusya* Kararı, No. 2840/10, 15 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216179>

ifadelerin yanlış olduğunu ve İdarenin “ticari itibarını” zedelediğinden şikâyet etmiştir. Başvuran şirket, söz konusu yayının, kamuoyunu ilgilendiren bir konuya değindiğini ve kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşmadığını ileri sürmüştür.

8 Nisan 2009’da Moskova Bölge Mahkemesi başvuran şirkete, ifadelerin yanlış olduğu ve davacının ticari itibarını zedelediği yönünde bir tekzip metninin Kavkazskiy Uzel web sitesinde yayınlanmasına hükmetmiştir. Başvuran şirket, Bölge Mahkemesinin iddialarından hiçbirini dikkate almadığından şikâyet ederek temyize gitmiştir. 16 Temmuz 2009’da Moskova Şehir Mahkemesi, Bölge Mahkemesi’nin gerekçesini özet olarak onaylayarak, kararı onamıştır.

Başvuran şirket, Sözleşme’nin 10. Maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkına müdahale edildiğinden şikâyet etmiştir.

AİHM, öncelikle, söz konusu hakaret davasındaki davacı idarenin yürütme organı niteliğinde olduğunu gözlemlemiştir.

Hükûmet’in görüşüne göre, şikâyet konusu müdahale, “başkalarının itibarının ve haklarının korunması” meşru bir amacını gütmüştür. Başvuran şirket ise, Volgograd Bölgesi İdaresinin herhangi bir “ticari itibara” sahip olduğunu iddia edemeyeceğini ileri sürerek itiraz etmiştir.

AİHM, 10. maddenin 2. paragrafındaki “başkalarının itibarının korunması” şeklindeki meşru amacın kapsamının, sadece gerçek kişilerle sınırlı olmasa bile, yürütme yetkisine sahip ve doğrudan ekonomik faaliyetlerde bulunmayan bir organ için geçerli olmadığı sonucuna varmıştır.

Tarafların, şikâyet konusu müdahalenin Sözleşme’nin 10 § 2 maddesi anlamında meşru bir amaç izleyip izlemediğine itiraz ettikleri göz önüne alındığında ve mevcut davada davacı ile davalı arasındaki güç dengesizliği göz önüne alındığında, AİHM, Devlet yetkilerine sahip yürütme organlarının, piyasada rekabetçi faaliyetlerde bulunan kamu veya Devlete ait şirketler de dâhil olmak üzere, tüzel kişilerden esasen farklı olduğunu değerlendirmiştir. Yürütme organlarının medya mensuplarına karşı iftira davası açmasına izin verilmesinin, medyaya aşırı ve orantısız bir yük ve caydırıcı etki yaratabileceğini hatırlatan AİHM, Volgograd Bölgesi İdaresi tarafından başvuran şirkete karşı başlatılan hukuki nitelikteki tekzip davasının Sözleşme’nin 10. maddesinin 2. paragrafında sıralanan meşru amaçların hiçbirini içermediği sonucuna vararak Sözleşme’nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

11- Šeks / Hırvatistan¹¹ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın hazırladığı kitapta kullanmak üzere Devlet Arşivi'ndeki gizli belgelere erişim talebinin bir kısım belgeler bakımından reddedilmesinin Sözleşme'nin 10. maddesini ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuru, emekli bir siyasetçi olan başvuranın, Hırvatistan Cumhuriyeti'nin kuruluşu hakkında bir kitap yazmak için Devlet Arşivi'ndeki gizli başkanlık kayıtlarına erişim talebinin bazı belgeler yönünden reddine ilişkindir. Başvuranın erişim talebi üzerine Cumhurbaşkanı, Milli Güvenlik Kurulu'nun görüşünü aldıktan sonra, talep edilen belgelerden otuz birinin gizliliğini kaldırmış, yirmi beşi bakımından ise bu belgelerin açıklanmasının ülkenin bağımsızlığı, bütünlüğü ve ulusal güvenliği ile dış ilişkilerine onarılamaz bir zarar verebileceğini belirterek reddetmiştir. Bu karara bağlı olarak, Devlet Arşivleri başvuranın talebini sözü geçen yirmi beş belgeyle ilgili olduğu ölçüde reddetmiş ve başvurana yalnızca gizliliği kaldırılmış belgelere erişim izni vermiştir. Başvuranın işlemin iptali için başvurduğu yollar sonuçsuz kalmıştır.

Başvuran, AİHM'e başvurarak, erişmeye çalıştığı belgelerin gizliliğinin kaldırılmasının reddedilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 10. maddesinin ve yerel mahkemelerin uyuşmazlığı Sözleşme'nin 10. maddesinde belirtilen Sözleşme kriterleri ışığında incelemeye gerekçesiyle Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

AİHM, öncelikle Hükûmetin aksi yöndeki itirazını reddederek, tarihi bir monografi yayınlamak isteyen eski bir politikacı olarak başvuranın, kamuyu ilgilendiren bir konuda bilgi verme hakkını kullandığı ve bu amaçla hazır halde mevcut olan bilgilere erişmeye çalıştığı kanaatine vararak, Sözleşmenin 10. maddesinin somut olaya uygulanabilir olduğuna karar vermiştir.

Başvurunun esasına ilişkin olarak ise AİHM, başvuranın talep edilen belgelere erişiminin engellenmesinin, başvuranın "kanunla öngörülmüş" olan ifade özgürlüğü hakkına bir "müdahale" teşkil ettiğini, bu müdahalenin ülkenin bağımsızlığı, bütünlüğü ve ulusal güvenliği ile dış ilişkilerinin korunması meşru amaçlarını güttüğünü tespit etmiştir.

Müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığına ilişkin olarak ise, AİHM ilk olarak, kişisel bilgilere erişimle ilgili bir dizi önceki davadan farklı olarak, mevcut davanın Hırvatistan'ın halen önemli bir kamuoyu tartışmasının parçası olan oldukça yakın

¹¹ Šeks / Hırvatistan Kararı, No. 39325/20, 3 Şubat 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-215642>

tarihine dair hassas ve gizli bilgilere ilişkin olduğunu tespit etmiştir. Ulusal güvenlik, gelişen ve duruma bağlı bir kavram olduğundan, Devletlere, belirli bir zamanda ülkelerinde neyin ulusal güvenlik riski oluşturduğunu değerlendirmede geniş bir takdir payı tanınmalıdır. Bununla birlikte, “ulusal güvenlik” ve “kamu güvenliği” kavramlarının sınırlı bir şekilde uygulanması, kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanması ve yalnızca ulusal güvenliği ve kamu güvenliğini korumak amacıyla kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle AİHM’e göre, ulusal karar alma sürecinin başvuranın menfaatlerini korumak için yeterli güvenceleri içerip içermediğini incelemesi gereklidir.

Bu çerçevede AİHM, başvuranın taleplerinin çoğunun kabul edildiğini, Cumhurbaşkanının kararının ulusal güvenlik konularında uzmanlaşmış bir danışma organının görüşüne dayandığını, nihai olarak, Bilgi Komiseri (bilgiye erişim hakkının korunması, izlenmesi ve teşvik edilmesinden sorumlu bağımsız bir organ), Yüksek İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi tarafından incelendiğini, başvuranın talebinin bu makamlar tarafından dikkatle değerlendirildiğini ve otuz yıllık bir süre için iç hukukta en üst düzeyde sınıflandırmaya tabi tutulan talep edilen belgelerin bunlardan en az ikisi tarafından doğrudan denetlendiğini kaydetmiştir.

Öte yandan, AİHM başvurana sağlanan usuli güvencelerin kapsamını dikkate alarak, ulusal makamlar tarafından başvuranın söz konusu belgelere erişimini reddi için ileri sürülen gerekçelerin de yeterli olduğuna ikna olduğunu; bu bağlamda, ulusal güvenlik bağlamında, yetkili makamların, örneğin olağan hukuk veya idari davalarda olduğu gibi bir gerekçe vermelerinin beklenmeyebileceğini, çünkü ayrıntılı gerekçeler sunmanın bu bilgilerin gizli olarak sınıflandırılmasının amacına ters düşebileceğini kaydetmiştir.

AİHM sonuç olarak Sözleşmenin 10. maddesinin ihlal edilmediğine, ortaya atılan temel hukuki sorunları incelemiş olduğundan Sözleşme’nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine dair başvuruyu incelemeye gerek olmadığına karar vermiştir.

12- *Zayidov/Azərbaycan*¹² Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın cezaevinde hazırladığı ve kitap olarak basılması için avukatına iletmek üzere yetkililere teslim ettiği toplam 278 sayfalık el yazısı notların imha edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran olay tarihlerinde Azerbaycan'da muhalefet gazetesi olarak bilinen Azadliq gazetesinin de baş editörlüğünü yürütmektedir. Kasım 2007'de başvuran bir duruşma neticesinde holiganlıkla suçlanarak tutuklanmıştır. 2008 Mart ayında 4 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Tutukluken, 278 sayfalık el yazısı notlarını kaleme alarak devam eden tutukluluğuna ilişkin deneyimlerini ve düşüncelerini yazmıştır. Notlarında 20 yıl önceki siyasi gelişmeler ve bazı olaylara ve şahsiyetlere ilişkin anılarına da değinmiştir. Cezaevi yetkililerine el yazısı notlarını ve taslağı hakkında bilgi verdiğini belirtmektedir. Amacı ise bu yazıların yayınlanmasını sağlamak üzere ailesine vermektir. İki parça olarak teslim ettiği yazıları ailesi ve avukatına iletmek üzere cezaevi müdürüne teslim etmiştir.

Buna karşılık, 27 Nisan 2008'de gözaltı merkezi yetkilileri tarafından düzenlenen kayıtlarda şunlar belirtilmektedir; “Bay Zayidov, gözaltı merkezinden bir yetkiliden, el yazmasının 203 sayfasını gizlice Azadliq gazetesine göndermesini istemiştir. Bunun yerine, el yazması müdür yardımcısı ve gözaltı tesisinin diğer iki yetkilisi tarafından el konulmuştur. El yazıları “cumhuriyetin liderliği hakkında uygunsuz (nalayık) ve aşağılayıcı ifadeler” ve “tutuklama tesisi ile ilgili açıklanamayan ve imha edilmesi gereken bilgiler” içeriyordu.

3 Haziran 2008'de başvuranın avukatı Adalet Bakanlığı Ceza Dairesi'ne ve Adalet Bakanlığı'na bir mektup yazmış ve başvuranın tutulduğu gözaltı merkezinden, el yazısı notlarının iadesini talep etmiştir. El yazısı notları iade edilmeyince 11 Temmuz 2008'de avukatlarından biri Adalet Bakanlığı Ceza Dairesi aleyhine ve Bakü 1 No'lu Gözaltı Merkezi Sabail Bölge Mahkemesi'ne hukuk davası açmıştır. Talep incelenirken gözaltı mekânı başkan yardımcısı ve diğer iki yetkili tarafından hazırlanan el yazısı notlarının gözaltı tesisinde yakıldığını belirten tutanak tutulmuştur. Başvuranın avukatları daha sonra hukuk davasına bir zeyilname sunarak, davalı makamların, onun ifade özgürlüğü ve siyasi konuşma haklarını ihlal ettiğini ileri sürerek, el yazılarının hukuka aykırı olarak yok edilmesi nedeniyle tazminat talebinde bulunmuştur.

¹² *Zayidov/Azərbaycan* Kararı, No. 5386/10, 24 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216356>

İlk duruşmada mahkeme, avukatların başvuranın duruşmada hazır bulunması talebini doğrudan reddetmiş, gözaltı tesisinde arama talebini de reddetmiştir. Olaylara ilişkin gösterilen tanıklar da dinlenmediği gibi tüm talepleri reddedilmiştir. Başvuran, şikâyetlerini yineleyerek ve olayın varlığından haberdar olduğunu ileri sürerek temyize gitmiştir. Temyiz duruşması sırasında, başvuranın avukatı, defalarca başvurana izin verilmesini, duruşmada şahsen hazır bulunmalarını ve ek tanıkların çağrılmasını talep etmiştir. Bu talepler gerekçesiz olarak reddedilmiştir. Yüksek Mahkeme, başvuranın davasını onun, avukatlarının ve davalı makamların temsilcilerinin yokluğunda incelemiştir. Yargıtay, alt mahkemelerin kararlarını, başvuranın konuyla ilgili şikâyetlerini ele almadan onamıştır. Nihayetinde, 17 Mart 2010'da verilen bir cumhurbaşkanlığı affıyla, başvuran serbest bırakılmıştır.

Mahkeme, başvuranın özellikle Sözleşme'nin 10. maddesine (ifade özgürlüğü) dayanarak, kitap olarak yayınlamayı planladığı el yazmasının müsadere edilmesinin ve imha edilmesinin, başvuranın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar vermiştir. Ayrıca başvuranın 6/1. maddesi (adil yargılanma hakkı) kapsamında ileri sürdüğü şikâyetlere ilişkin olarak, hukuk davasının tazminat talebiyle ilgili ve özellikle duruşmada dinlenmediği, duruşmalara katılamaması, tanık çağırma taleplerinin bir kısmının reddedilmiş olması, mahkemelerin kararların yeterli gerekçeden yoksun olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

7

MÜLKİYET HAKKI

13- *Denizci/Türkiye*¹³ Kararı

Öz: Başvuru, tenkis davası sonucunda verilen tazminat miktarının enflasyon karşısında değerini yitirmesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvuru, bir yargılama sonucunda başvurana verilen tazminatın yüksek maddi değer kaybına uğraması ve yargılamanın süresi ve ilgili dönemdeki yüksek enflasyona rağmen meblağın güncellenmemesi ile ilgilidir.

1987 yılında, babasının mirasının açılmasının ardından başvuran, murisin (de cujus) ikinci eşine karşı tenkis davası açmıştır

2010 yılında Bakırköy Asliye Hukuk Mahkemesi (“Asliye Hukuk Mahkemesi”), tenkisin 7 Mayıs 1995 tarihinde güncellenmiş değerine denk bir meblağ ödenmesine ve söz konusu tarihten itibaren bu meblağa yasal faiz işletilmesine karar vermiştir.

Bu karar, tenkis miktarının güncellemeye konu olamayacağı gerekçesiyle Yargıtay tarafından bozulmuştur.

Sonuç olarak Asliye Hukuk Mahkemesi, mirasın açılması tarihindeki tenkis değerini hesaplamış ve bu meblağın faiziyle birlikte başvurana ödenmesine karar vermiştir.

Davalı, karar kesinleşmeden bu meblağı ödemiştir.

Başvuranın aldığı tazminatın yüksek değer kaybına (%90’dan fazla) uğramasından şikâyetçi olduğu bireysel başvurusu, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Türk Borçlar Kanunu’nun 122. maddesine dayanan bir munzam zarar davasının, ilgilinin şikâyetini telafi edebileceği kanaatine varmıştır.

Başvuranın munzam zarar talebine ilişkin davası ise Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, borçlunun temerrüdü nedeniyle alacaklının uğradığı zarar gecikme faizinden fazla olduğunda, borçlunun bu zararı da tazmin etmekle yükümlü olduğunu hatırlatmasının ardından, Asliye Hukuk Mahkemesinin 2010 tarihli kararı uyarınca karşı tarafın, borçlu olduğu tüm meblağları henüz karar kesinleşmeden önce ödediğini tespit etmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, her hâlükârda, başvuranın tenkis değerinin enflasyonun etkilerini ortadan kaldırmak için güncellenmesi gerektiğine yönelik iddiasının hâlihazırda incelendiğini ve bu iddianın kesinleşen mahkeme kararları ile reddedildiğini kaydetmiştir.

¹³ *Denizci/Türkiye* Kararı, No. 57031/12, 22 Şubat 2022, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-216581>

Başvuran, aldığı tazminatın enflasyon karşısında değerini yitirmesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası ile 20 Temmuz 2012 tarihinde Mahkemeye başvurmuştur.

AİHM, öncelikle AYM gibi başvuranın aşkın zarar için bir dava açabileceği değerlendirmesinde bulunmuştur. AİHM ayrıca aşkın zarar için açılacak davanın açıkça başarısızlığa uğrayacak bir iç hukuk yolu olmadığını değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında AİHM, başvuran tarafından etkili bir iç hukuk yolu kullanılmadan ve herhangi bir netice alınmadan başvuru yapıldığını belirterek, Sözleşme'nin 35 §§ 1 ve 4. maddesi uyarınca başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

14- *Wyszyński/Polonya*¹⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, kiracının tahliyesinin, Belediye tarafından kiracıya sosyal konut sağlanmasına kadar ertelenmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran Poznan'da (Polonya) birçok daire sahibidir. Dava konusu daire, başvuran tarafından R.S.'ye kiraya verilmiş ancak R.S. birkaç yıl kira ve diğer giderleri ödememiştir.

24 Ağustos 2007 tarihinde Poznan Bölge Mahkemesi R.S.'nin kendi eşyalarını alıp evi tahliye etmesi kararı vermiştir. Poznan Bölge Mahkemesi ayrıca R.S.'nin Poznan belediyesi sosyal konutlarından faydalanmasına karar vermiş ve söz konusu sosyal konut sağlanana kadar R.S.'nin tahliye kararını askıya almıştır.

13 Ağustos 2008 tarihinde başvuran Poznan Belediyesi aleyhine tazminat davası açmıştır. 16 Eylül 2009 tarihinde verilen karar ile başvuran 21.971 Polonya zlotisi tazminata hak kazanmış ancak kalan tazminat talepleri reddedilmiştir. İtiraz üzerine söz konusu karar Poznan Bölge Mahkemesi tarafından incelenmiş ve kararın kaldırılmasına ve başvuranın taleplerinin reddedilmesine hükmedilmiştir. Karar gerekçesinde ise R.S. söz konusu daireden çıkmış olsa dahi başvuranın kira alabileceği yeni kiracıyı nasıl bulacağını kanıtlamadığını, söz konusu dairenin yenilenmeye ihtiyacı olduğunu, R.S.'nin hemen çıkması ihtimalinde dahi kiraya verilemeyeceğini ve başvuranın söz konusu dairenin yenilenmesinin ne kadar süre alacağını belirtmediğini ifade etmiştir.

Başvuranın söz konusu karar aleyhine temyiz talebi 2 Haziran 2011 tarihinde Yargıtay tarafından reddedilmiştir. R.S., başvurana ait dairede kendisine sosyal konutun sağlandığı 22 Haziran 2012 tarihine kadar kalmaya devam etmiştir.

¹⁴ *Wyszyński/ Polonya* Kararı, No. 66/12, 24 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-216357>

Mahkeme, yerel mahkemenin, başvuranın, tadilattan sonra bir bilirkişi tarafından hesaplanan kira tutarını elde edip edemeyeceğini ve hangi andan itibaren alabileceğini kanıtlamadığını ifade etmesine rağmen karar gerekçesinde, başvurana tadilattan önce daire için hesaplanan daha düşük tutara eşdeğer tazminatı vermeyi hangi gerekçelerle reddettiğini açıklayamadığını vurgulamıştır.

Bunun yanında Mahkeme, Bölge Mahkemesinin, kararında ifade edildiği gibi, başvuranın yerine getirmesini beklediği şartların; yani dairenin yenilenmesinin, tadilat işlerinin ne kadar süreceğinin ve tadilattan sonra daireyi kiralayacağını kanıtlamasının yerine getirilmesi çok zor ve aşırı bir yük oluşturduğu ve bunun sonucunda tazminat talebinin keyfi olarak reddedilmesine yol açtığını belirtmiştir. Bu kapsamda Mahkeme, şikâyet edilen müdahalenin, kullanılan araçlar ile gerçekleştirilmeye çalışılan amaçlar arasında “adil bir denge” kuramadığı sonucuna varmıştır.

Mahkeme sonuç olarak başvuranın mülkiyet hakkının ihlal edildiğini belirtmiş ve başvuran lehine 14,600.00 Euro maddi, 5,720.00 Euro masraf ve tutarlar için tazminata hükmetmiştir.

15- *Shorazova/Malta*¹⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, Ek 1 No’lu Protokol’ün 1. ve Sözleşme’nin 6/1 maddelerine dayanarak, adil yargılama garantisi vermediği iddia olunan Kazakistan’daki sistem nedeniyle, malvarlığının dondurulmasına ilişkin adli yardım talebine olumlu cevap verilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

AİHM, dondurma kararının başvuranın mülkiyet hakkına müdahale olduğuna karar vermiştir. Başvuran Elnara Shorazova, 1976 doğumlu Viyana’da yaşayan bir Avusturya vatandaşı ve Rakhat Aliyev’in dul eşidir. Aliyev daha önce 1991’den 2019’a kadar Kazakistan Başkanlığı yapan Nursultan Nazarbayev’in kızıyla evlidir. Aliyev, diğer kamu görevleri dışında 2002’de Avusturya Büyükelçisi olmuş, 2005’te Kazakistan’a Dışişleri Bakan yardımcısı olarak dönmüştür. Kendisine Nazarbayev’in yerini alacağı gözüyle bakılmıştır. 2000’lerin ortalarında ikisi arasında siyasi gerilimler ortaya çıkmış sonrasında Aliyev için tutuklama emri çıkarılmıştır. Aliyev, başvuranla 2009 yılında evlenmiş ve 2013 yılına kadar Malta’da ikamet etmişlerdir. 2015 yılında Avusturya’da bir hapisyanede ölmüştür.

¹⁵ *Shorazova/Malta* Kararı, No. 51853/19, 3 Mart 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-215942>

2008 ve 2009 yıllarında Kazakistan'da gıyabında yürütülen iki davanın ardından Aliyev bir kısmı siyasi suçlardan olmak üzere çeşitli suçlardan 20 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. 2007 yılında Aliyev için ilk iade talebi Avusturya tarafından alınmış ve Avrupa Sözleşmesine uygun şekilde tedavi göremeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. 2011'deki ikinci iade talebi ise Aliyev'in gıyabında mahkûm edildiği ve muhtemelen bunun siyasi bir dava olduğu belirtilerek reddedilmiştir. Sonraki yıllarda, bir dizi soruşturma başlatılmış ve Kazakistan makamlarının talepleri üzerine çiftin Almanya, Kıbrıs, Lihtenştayn ve Yunanistan'daki malvarlığıyla ilgili dondurma emri çıkarılmıştır. Ancak, hepsi sırasıyla durdurulmuş ve kaldırılmıştır.

2013 yılında Malta makamları, Aliyev ve başvuran ile ilgili olarak, birkaç tanığın sorgulanmasını ve delillerin toplanmasını isteyen bir adli yardım talebi almıştır. Bu durumla ilgili başvuran ve Aliyev bilgilendirilmemiştir. Kazak makamlarının talebi üzerine 2014 yılında Malta makamları tarafından çiftin Malta'daki malvarlığına ilişkin olarak, Mahkeme'ye başvurunun yapıldığı tarihte halen yürürlükte olan dondurma emri verilmiş ve karar Ceza Mahkemesi tarafından altı ayda bir uzatılmıştır.

Haziran 2014'te çift, Kazakistan'da haklarına saygı gösterilmesine dair hiçbir garantilerinin bulunmadığı iddiasıyla Malta'nın adli yardım taleplerinde iş birliği yapmaması gerektiğini ve Malta'daki tüm işlemlerin sonlandırılmasını isteyerek Sözleşme'nin 6. maddesi ve Ek 1 No'lu Protokolün 1. maddesi altında anayasal bir dava açmışlardır. Nisan 2019'da Anayasa Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kararını onarken Sözleşme'nin 6. maddesiyle ilgili başvuranın iddialarını haklı bulmuş ancak malvarlığının dondurulmasını geçici ve genel kamu yararı ve izlenen amaçla orantılı olması nedeniyle Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi yönünden iddialarını reddetmiştir.

Bu başvurunun Hükûmete bildirilmesinin ardından, 23 Temmuz 2021 tarihinde Ceza Mahkemesi, başvuran hakkında herhangi bir cezai kovuşturma yapılmaması nedeniyle kararın Malta yasalarına uygun düşmediğini belirterek dondurma kararını kaldırmıştır.

Başvuran, Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. ve Sözleşme'nin 6/1 maddelerine dayanarak, adil yargılama garantisi vermeyen Kazakistan'daki sistem nedeniyle malvarlığının dondurulmasına ilişkin adli yardım talebine Malta'nın uymaması gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, haklarının ihlali için başlattığı yargılamanın çok uzun sürdüğünden de şikâyetçi olmuştur.

AİHM, dondurma kararının başvuranın mülkiyet hakkına müdahale olduğuna karar vermiştir. AİHM, Kazakistan'daki yargılamanın siyasi bir amaç taşıyabileceğine dair yeterli kanıt bulunduğunu gözeterek Malta makamları tarafından konulan ve devam ettirilen dondurma kararının arkasında genel bir yarar olup olmadığının yerel mahkemelerce davanın özel koşullarında ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi kapsamında karşılıklı adli yardımlaşmanın önemini vurgulamış, ancak bunun uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak yürütülmesi gerektiğini söylemiştir.

Mahkeme dondurma kararının sert ve kısıtlayıcı bir tedbir olduğunu, başvuranın Malta'daki malvarlığının tamamıyla ilgili olan söz konusu kararın yerel mahkeme tarafından suçlamaların kapsamı konusunda bir değerlendirme yapılmadan alındığını ve sonrasında aynı şekilde yenilendiğini tespit etmiştir. Ayrıca, davanın koşulları dikkate alındığında, böyle bir önlemin uygulanmasının meşru ve orantılı olup olmayacağına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Mahkeme, başvurana bir duruşma hakkı tanınmadan otomatik olarak uzatılmasını da sorunlu görmüştür.

Ceza Mahkemesinin müdahalesi başvuranın şikâyetinin Mahkeme tarafından Hükûmete bildirilmesine kadar devam etmiş sonrasında dondurma kararı kaldırılmıştır. Genel itibariyle Mahkeme, dondurma kararının verilmesi ve uzatılmasına ilişkin yargısal işlemlerin, başvuranın kendisini keyfiliğe karşı korumasını engellediğini ve yetkili mahkemelerin de bu sorunu gidermediğini tespit etmiştir. Dolayısıyla Mahkeme Sözleşme' ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. Maddesinin ihlal edildiğine karar vermiş 6. Madde yönünden başvuruyu ayrıca incelememiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Müdafaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27 e-mail:

www.inhak.adalet.gov.tr